

ROZHĽADY

K PROBLEMATIKE KŇAZSKEJ A BISKUPSKEJ KONSEKRÁCIE SV. GORAZDA

ANDREJ BOTEK

BOTEK, Andrej. On the problem of the priestly and episcopal consecrations of St. Gorazd. *Historický časopis*, 2020, 68, 3, pp. 545-559, Bratislava.

St. Gorazd is undoubtedly the most important of the pupils of the Thessalonian brothers Constantine – Cyril and Methodius. In spite of this and in spite of the great interest in him from researchers, especially in the last century, we have very little concrete information about his life. He remained forgotten for centuries, with veneration and knowledge growing mainly in the last 80 years. The not clearly answered questions about Gorazd include that of his ordination as a priest and consecration as a bishop, on which we have no direct evidence. Gorazd's priestly status is considered obvious by all experts, but some doubt his episcopal consecration, while others accept it and explain it with indirect evidence. The present article is a consideration of the question of how far we can date the priestly and episcopal consecrations of Gorazd, the first recognized saint, who originated from our territory.

Key words: St. Gorazd. Priestly and Episcopal Consecration. Chirotony. Archdiocese of Great Moravia.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2020.68.3.7>

Ako základ pre ďalšie úvahy si predovšetkým zosumarizujeme písomné správy, ktoré Gorazda spomínajú. Z dobových prameňov je to hlavne *Život Metoda* (ŽM), kde je Gorazd bezprostredne spomínaný pri úmrtí patriarchu moravsko-panónskej provincie sv. Metoda. Pre dôležitosť uvedenú pasáž odcitujeme: „*Koho pokladáš otce a učiteľ ctihodný, za súceho medzi svojimi učeníkmi, aby ti bol nástupcom v tvojom učení? ‘I ukázal na jedného zo svojich známych učeníkov, nazývaného Gorazd, hovoriac: ‘Tento je vašej zeme slobodný muž, učený dobre v latinských knihách a pravoverný. To buď vôľa Božia i vaša láska, ako i moja.*““ (ŽM, XVII).¹ Inštrukcia pápeža Štefana V. legátom – biskupovi Domi-

1 ŠKOVIERA, Andrej (ed). *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*. Bratislava: PostScriptum, 2013, s. 55, ISBN 978-80-89567-23-2. Významovo rovnaké, i keď v niektorých výrazoch odlišné sú aj staršie preklady, napr. STANISLAV, Ján (ed.). *Životy slovanských apoštolov Cyrila a Metoda. Panonsko – moravské legendy*. Bratislava; Praha:

nikovi a kňazom Jánovi a Štefanovi – tzv. *Commonitorium* (Com),² ktorá bola napísaná na základe obvinení zo strany nitrianskeho biskupa Wichinga, menuje Gorazda nepriamo: „*Nástupcovi, ktorého sa Metod opovážil určiť po sebe napriek ustanoveniam všetkých svätých otcov, z našej apoštolskej moci zakáže vykonávať úrad, kým nepríde k nám osobne a svoju vec živým slovom vysvetlí.*“ (Com XIV).³ Oveľa väčší priestor dostáva Gorazd v *Živote Klimenta* od Theofylakta Ochridského (ŽKl).⁴ Dielo vzniklo na prelome 11. a 12. storočia a okrem staroslovienskej pôvodiny obsahuje aj mnohé Theofylaktove doplnky.⁵ Najprv je Gorazd spomenutý ako popredný učeník: „*Prvé miesto medzi nimi zaujíma Gorazd, ktorého naše rozprávanie ešte prv pripočítalo k vybraným učeníkom Metodovým a ktorého aj sám tento svätý, keď čul koniec svojho života, vyhlásil za moravského arcibiskupa.*“ (ŽKl, VI, 23).⁶ Gorazdovo biskupstvo sa spomína ešte v hlave VI, 24 a XII, 35.⁷ V ďalších častiach opisuje Theofylakt dišputy Metodových učeníkov s franskými kňazmi a ako najvýraznejších predstaviteľov uvádza len Gorazda a Klimenta, pričom Gorazda vždy na prvom mieste. To platí aj pri opise väznenia cyrilometodských učeníkov. Tu je Gorazd menovaný v úvode časti XII poslednýkrát, hoci z kontextu je jasné, že sa ho týka aj následné zemetrasenie so zázračným vyslobodením, ako i ďalšie väznenie, ktoré uvedená kapitola opisuje. Text ho spomína už skôr v súvislosti s rozhodnutím protivníkov zbaviť Gorazda života⁸ a píše, že ho zbavili „*biskupskej moci*“ (ŽKl, VII, 24).⁹

Slovenská liga a L. Mazáč, 1934, s. 86.

- 2 Často sa udáva vznik listiny na začiatok mája 885, teda asi mesiac po smrti sv. Metoda (RATKOŠ, Peter (ed.). *Pramene k dejinám Veľkej Moravy*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1964, s. 200, Pov. 2058/I-1963-K-07*41167. To však nie je možné, lebo vtedy bol ešte pápežom Hadrián II, ktorý umrel koncom leta 885. Štefana V. intronizovali v septembri 885 (HNILICA, Ján, Svätí Cyril a Metod. *Horliví hlásatelia Božieho slova a verní pastieri Cirkvi*. 1. vyd. Bratislava: Alfa, 1990, s. 106. ISBN 80-05-00707-8).
- 3 RATKOŠ, ref. 2, s. 201; BARTOŇKOVÁ, Dagmar – HAVLÍK, Lubomír – HRBEK, Ivan – LUDVÍKOVSKÝ, Jaroslav – VEČERKA, Radoslav (eds.). *Magnae Moraviae Fontes Historici III. Diplomata, Epistolae, Textus historici varii* (ďalej MMFH III). Brno: Universita J. E. Purkyně, 1969, s. 229. ISBN 978-80-86791-23-4. Výrok je obsiahnutý v XIV. Kapitole zmieneného *Commonitoria*.
- 4 Dielo sa zvykne nazývať aj Bulharská legenda (BOSÁK, Lubomír – KÝŠKA, Patrik. *Svätý Gorazd – učený muž našej zeme*. Bratislava: LÚČ, 2004, s. 26, ISBN 80-7114-501-7).
- 5 ŠKOVIERA, ref. 1, s. 97
- 6 ŠKOVIERA, ref. 1, s. 110.
- 7 ŠKOVIERA, ref. 1, s. 110 a 116.
- 8 Vo viacerých častiach diela sú evidentné paralely na biblické texty, čo vypovedá skôr o istej štylizácii, než o reálnej udalosti. Väznenie a zázračné vyslobodenie má paralely v časti *Skutkov apoštolov*, zázračne vyslobodených z väzenia (Sk., 5; 19-21). Úklady proti Gorazdovi sú doslova prebraté z *Knihy Múdrosti* 2;6.
- 9 ŠKOVIERA, ref. 1, s. 110.

Napriek tomu, že pri spore s Frankami a obhajobe pred Svätoplukom vystupuje Gorazd vždy spolu s Klimentom, v opise represii a vyhnaní učeníkov a ich anabázy i ďalšej činnosti v Bulharsku/Macedónsku sa už Gorazd vôbec nespomína. O Gorazdovi sú zmienky aj v mladších liturgických textoch a chválospevoch z bulharsko-macedónskeho prostredia až do 18. storočia, resp. v rôznych legendách – napr. o uložení jeho pozostatkov v albánskom meste Berat.¹⁰

Napriek skromným zmienkam sa odborníci už dávno snažili aj analýzou nepriamych indícií a logických analýz zistiť o Gorazdovi čo možno najviac.¹¹ Nemienime podrobne uvádzať všetky zdroje a názory, problematiku zhrnieme tým, že odborníci zastávajú názor o Gorazdovom domácom veľmožskom pôvode („slobodný muž vašej zeme“), pričom na základe rozborov geografických názvov Ján Stanislav predpokladal, že pochádzal z okolia obce Močenok.¹² Z Metodovej poznámky, že je to muž „učený dobre v latinských knihách“ sa dnes ako fakt prijíma, že Gorazd bol formovaný vo franskom prostredí, ešte pred príchodom misie solúnskych bratov.¹³ Odovzdávanie detí zo vznešených rodín na „knižné učenie“ bolo u novochristianizovaných národov zaužívané.¹⁴ Konštantín-Cyril a Metod boli Gréci. Liturgické knihy a časti Sv. Písma nepreložili do latinčiny, ale do slovanského dialektu, ktorý povýšili na liturgickú reč. Svojich učeníkov vychovávali v prvom rade v tomto liturgickom jazyku, prípadne v gréčtine.¹⁵ Je možné, že Metod po návrate z Ríma, následne z franského väzenia roku 873 a hlavne po druhom návrate z Ríma roku 880 používal i latinskú formu. Nie je

10 BOSÁK – KÝŠKA, ref. 4, s. 78 a 138. Uvedená úcta sa týka spoločne Gorazda a Angelára a dá sa sledovať do 14. storočia. ŠKOVIERA, Andrej. *Svätí slovanskí sedmopočetníci*. Bratislava: Slavistický ústav J. Stanislava SAV, 2010, s. 106. ISBN 978-80-89489-02-2.

11 Súhrnne: BOSÁK – KÝŠKA, ref. 4, s. 121-193.

12 STANISLAV, Ján. Zo slovenského sociálneho miestopisu. In *Jazykovedný zborník*, roč. 5. Bratislava: SAV, 1951, s. 80. V minulosti sa vyskytol názor, že Gorazdovým rodiskom je česká obec Horažďovice – publikoval ho roku 1887 František Tiefertunk (BOSÁK – KÝŠKA, ref. 4, s. 50), čo sa neskôr vyvrátilo. Okolo osoby Gorazda vzniklo aj nedávno viacero neoveriteľných hypotéz, napr. že bol Svätoplukovým či Bořivojovým bratom, Rastislavovým synom a pod.

13 Súhrnne: BOSÁK – KÝŠKA, ref. 4, s. 125.

14 STEINHÜBEL, Ján. Morava, Chorváti a Bulhari v plánoch pápežskej kúrie. In PANIS, Branislav – RUTTKAY, Matej – TURČAN, Vladimír (eds.). *Bratia, ktorí menili svet – Konštantín a Metod. Príspevky z konferencie*. Bratislava: SNM, 2012, s. 167. ISBN 978-80-8060-304-5.

15 Niektorí autori však pripúšťajú, že žiakov učili aj latinsky vzhľadom na príslušnosť Veľkej Moravy k západnej Cirkvi, vplyvu franských duchovných a so zreteľom na Rímsku kúriu. Vzhľadom na zvláštnu polohu Veľkej Moravy medzi východnou a západnou sférou sa byzantská misijná doktrína ani nemohla plne uplatniť (AVENARIUS, Alexander. *Byzantská kultúra v slovanskom prostredí v VI. – XII. storočí*. Bratislava: VEDA, 1992, s. 53. ISBN 80-224-0359-8).

však isté, nakoľko ju uplatňoval aj vo výučbe svojich žiakov. Pápež Ján VIII. vo svojom liste Svätoplukovi z júna 880 *Industriae tuae* (IT) sloviensku/slovanskú¹⁶ liturgiu odobril, avšak v závere dodáva, že Svätoplukovi, ak chce, sa majú omšové obrady vykonávať latinsky.¹⁷ Otázkou ostáva, kto tieto omšové obrady vykonával – či Wiching a franskí kňazi, alebo aj Metod so svojimi učeníkmi? Každopádne môžeme predpokladať, že Metod ovládal aj latinskú liturgiu a pravdepodobne i tí učeníci, ktorí boli svätení roku 868 v Ríme. Práve z jeho formulácie o Gorazdovi, že je „*učený dobre v latinských knihách*“ môžeme predpokladať, že znalosť latinských textov nebola pre jeho učeníkov samozrejmosťou¹⁸ a tí, ktorí ju ovládali, vďačili za to skôr predchádzajúcej formácii franským klérom.

Ešte pred príchodom misie solúnskych bratov pôsobili na našom území franskí duchovní podliehajúci pasovskému biskupstvu.¹⁹ Predpokladá sa, že u nás mohli vytvoriť štruktúry vo forme archidiakonátov, kde mohli zriadiť i cirkevné školy pre adeptov kňazského povolania.²⁰ Gorazd mohol byť formovaný buď takouto školou na našom území, alebo aj v Bavorsku.²¹ Nebolo by to nič neob-

16 Doteraz zaužívaný názov „sloviensky“, resp. „starosloviensky“ sa v ostatnom čase zamieňa za „slovanský“. Nakoľko termín „slovanský“ vyjadruje hlavne strešný všeobecný charakter a nie vždy vhodne reflektuje danú situáciu, ponechávam podľa kontextu staršie znenie, resp. dvojtvár. V prípade citovania prekladov ponechávam autorovu použitú formu.

17 RATKOŠ, ref. 2, s. 192; MMFH III, ref. 3, s. 208.

18 ŠKOVIERA, ref. 10, s.101

19 ŠPETKO, Jozef. Kristianizácia Slovienov v predcyrilometodskom období (od 5. až do polovice 9. storočia). In *Prvoučiteľ národa slovenského. Zborník na pamiatku tisícstého výročia smrti sv. Metoda*. Rím: Unitas et pax, 1988, s. 29-30; MARSINA, Richard. Zápas o používanie slovanského jazyka v liturgii na Veľkej Morave. In LUKÁČOVÁ, Martina – HUSÁR, Martin – IVANIČ, Peter – HETĚNYI, Martin (eds.). *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*. Nitra: UKF, 2013, s. 102. ISBN 978-80-558-0401-9. Súčasne s franským klérom tu pôsobili aj aquilejskí kňazi. Spolu s neskoršou byzantskou misiou jednotlivé zložky uplatňovali aj svoje typické architektonické formy, čo viedlo k rôznorodému charakteru sakrálnych stavieb (bližšie BOTEK, Andrej. *Veľkomoravské kostoly na Slovensku a odraz ich tradície v neskoršom období*. Bratislava: PostScriptum, 2015, s. 58-61. ISBN 978-80-89567-37-9). Ako ukazujú archeologické nálezy a ich najnovšie vyhodnotenie, byzantský vplyv severne od Dunaja pokračoval napr. v šperkovej produkcii aj pred príchodom cyrilometodskej misie. HÁJNIK, Jakub. Včasnostredoveké sekerovité hrivny z územia strednej Európy. In *Musaica Archaeologica*, 2019, roč. 4, č. 2, s. 132 a ďalšie. ISBN 2453-8612.

20 MARSINA, Richard. Vznik a vývoj cirkevnej organizácie na Slovensku do konca 13. storočia. In *Pamiatky a múzeá. Revue pre kultúrne dedičstvo*, 1999, č. 2, s. 6. ISSN 4335-4353; JUDÁK, Viliam. Dejiny nitrianskeho biskupstva. In JUDÁK, Viliam – BEDNÁR, Peter – MEDVECKÝ – Jozef (eds.). *Kolíška kresťanstva na Slovensku. Nitriansky hrad a katedrála sv. Emerána v premenách času*. Nitra: Biskupský úrad a AÚ SAV, 2011, s. 18. ISBN 978-80-970809-8-3.

21 DVORNÍK, František. *Byzantské misie u Slovanů*. Praha: Vyšehrad, 1970, s. 338, Č. 33-254-70, 02/3, 21-509/065. F. V. Sasinek naopak predpokladal, že latinskú výučbu dostal sv. Go-

vyklé, hlavne ak bol veľmožského pôvodu – poprední šľachtickí synovia boli často vychovávaní na franskom území, väčšinou ako vznešení rukojemníci.²² Práve dominantné postavenie franského kléru, ktorý mocensky nadrad'oval záujmy východofranskej ríše, viedlo Rastislava k snahe vytvoriť vlastnú cirkevnú provinciu,²³ čo bolo dôvodom jeho posolstva do Ríma a neskôr do Konštantínopolu²⁴ a *de facto* vyústilo do príchodu cyrilometodskej misie roku 863.

Kňazská konsekrácia

V prípade Gorazdovej kňazskej vysviacky, o ktorej žiaden odborník nepochybuje, sa nám ukazuje viacero možností. Prvou je hypotéza, že Gorazd nastúpil a aj dokončil svoju duchovnú formáciu u franského kléru ešte pred príchodom solúnskych bratov.²⁵ Za kňaza by bol vysvätený najneskôr v roku 863 franským biskupom (najpravdepodobnejšie pasovským), a to buď v archidiakonátnej škole na Veľkej Morave, alebo priamo v Bavorsku. Ako klerik domáceho pôvodu by bol zrejme určený pre pôsobenie medzi veľkomoravským ľudom. Po príchode cyrilometodskej misie sa k nej pridal – možnože ako príslušník vládnuceho rodu bol k tomu aj priamo vyzvaný kniežaťom Rastislavom, iniciátorom a podporovateľom solúnskych bratov. Z uvedeného hľadiska by sme potom mohli predpokladať jeho narodenie približne pred rokom 840 (v latinskej cirkvi nebol limit kňazského svätenia 30 rokov, ako to bolo v Byzancii), teda v dobe Metodovej smrti by mal asi 45 rokov.

Táto hypotéza má málo zástancov a prináša jeden podstatný problém: Ak by bol Gorazd vysvätený franským biskupom (zrejme pasovským), bol by viazaný cirkevnou poslušnosťou k tomuto biskupovi a nemohol by jednoducho spolupracovať so solúnskymi bratmi. Musel by svoju pastoraáciu vykonávať v jeho

razd v cyrilometodskej škole. SASINEK, František Vítázoslav. *Dejiny drevnych narodov na území terajšieho Uhorska*. Skalica: F. X. Škarnicla, 1867, s. 231. Dostupné online: https://books.google.sk/books?id=iqkJAAAIAAJ&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

22 Predpokladá sa, že v mladosti bol na franskom dvore rukojemníkom aj Svätopluk, čo mohlo prispieť k tomu, že preferoval latinskú liturgiu. ILLÁŠ, Martin. Niekoľko úvah o Pribinovi, Mojmirovcoch a Veľkej Morave. In *Moravský historický sborník. Ročenka Moravského národného kongresu 2011–2016*. Brno: Moravský národní kongres, 2016, s. 221. ISBN 978-80-87419-67-0.

23 Snaha o vymanenie z pasovskej jurisdikcie sa odráža aj vo formulácii Rastislavovho posolstva: „*Přišli k nám učitelia mnohí, křesťania z Vlách, i z Grécka i z Nemiec.*“ (ŽM, V; ŠKO-VIERA, ref. 1, s. 48). Franských misionárov udáva na poslednom mieste, čím *de facto* popiera ich dominantnú úlohu a bavorskú misiu spomína ako jednu z mnohých. Je to evidentný zámer o obmedzenie jej postavenia. STEINHÜBEL, ref. 14, s. 161.

24 HETÉNYI, Martin. K platforme politiky Rastislava pred príchodom byzantskej misie. In *Konštantínove listy / Constantin's letters*, 2008, roč. 1. Nitra: UKF, s. 79. ISSN 1357-8740.

25 Napr. DVORNÍK, ref. 20, s. 338.

intenciách a musel by byť začlenený do komunity franského kléru, pôsobiaceho na Veľkej Morave pod pasovskou jurisdikciou. To by mu znemožňovalo pripojiť sa k byzantskej misii bez súhlasu príslušného bavorského biskupa. Z dobových prameňov poznáme pozíciu kňaza Dominika, pôsobiaceho na dvore kniežat Pribinu. Nakoľko nebol kňazom salzburskej diecézy, vykonávajúcej na Pribinovom území cirkevnú službu, ale patrila regensburskej diecéze, musel byť podľa cirkevného práva uvoľnený a inkorporovaný do salzburskej diecézy. (Conv. 11)²⁶

Druhou možnosťou je, že Gorazd síce formáciu vo franskom prostredí nastúpil, ale po príchode solúnskych bratov túto školu opustil (možno na Rastislavovo želanie) a stal sa ich učeníkom. Vieme, že solúnski bratia v roku 867 považovali svoje poslanie za ukončené a odobrali sa so skupinou vybraných učeníkov, aby ich nechali vysvätiť za kňazov – dokonca niektorých považovali za vhodných biskupského svätenia.²⁷ V rámci tejto skupiny sa mohol nachádzať aj Gorazd. Udalosti v Ríme spomenieme len okrajovo: Po veľkolepom prijatí pápežom Hadriánom II. (Konštantín s Metodom prinášali ostatky pápeža Klementa I.) niekedy pred Vianocami 868²⁸ nastali dišputy o prípustnosti slovienskej/slovanskej liturgie, ktoré skončili víťazstvom solúnskych bratov a ich prívržencov (boli nimi hlavne biskupi Arzénus a Gaudericus a bibliotékar Anastázus). Dobové pramene uvádzajú okrem skutočnosti, že pápež položil slovienske/slovanské liturgické knihy na oltár v chráme Santa Maria Maggiore a osobne vysvätil Metoda za kňaza (ŽM, VI),²⁹ aj udalosť vysviacok cyrilometodských učeníkov.

Život Konštantína zaznamenal: „Potom prikázal pápež dvom biskupom, Formozovi a Gaudericovi, vysvätiť slovienskych učeníkov.“ (ŽK, XVII)³⁰ V Živote Metoda sa upresňuje, že pápež prikázal jednému biskupovi, odporcovi solúnskych bratov, aby „vysvätil z učeníkov slovienskych troch za kňazov a dvoch za anagostov“. (ŽM, VI)³¹ V Krátkom živote Konštantína – Cyrila (tzv. Rímska legenda alebo *Italská legenda* – RL), ktorého autorom – resp. zostavovateľom je

26 RATKOŠ, ref. 2, s. 88, MMFH III, ref. 3, s. 313.

27 LACKO, Michal. *Svätí Cyril a Metod*. 7. vyd. Bratislava: LÚČ, 2011, s. 128. ISBN 978-80-7141-711-8. V tejto súvislosti sa dokonca vyskytol názor, že niektorí učenici (aj Gorazd) boli vtedy svätení za biskupov. Vychádza z konštrukcie, že na svätenie kňazov stačí jeden biskup, pápež však prikázal svätiť dvom biskupom. Na biskupskú vysviacku už vtedy boli potrební traja biskupi – tretím bol údajne Konštantín. Konštantínova biskupská hodnosť však nikde nie je priamo doložená, i keď niektorí starší bádatelia ju predpokladali. ŠUBIAKOVÁ, Elena. *Slováci apoštoli Slovanov*. Bratislava: Dedičstvo otcov, 2017, s. 71. ISBN 978-80-972862-0-0.

28 HNILICA, ref. 2, s. 68.

29 STANISLAV, ref. 1, s. 74; ŠKOVIERA, ref. 1, s. 49.

30 STANISLAV, ref. 1, s. 57; ŠKOVIERA, ref. 1, s. 37.

31 Lektorov. Šlo o rad z nižšej postupnosti svätenia. STANISLAV, ref. 1, s. 74; ŠKOVIERA, ref. 1, s. 49.

veletrijský biskup Gaudericus³² sa uvádza, že Metod „... bol vysvätený za biskupa³³ a ostatní žiaci za kňazov a diakonov“. (RL IX)³⁴ Z neskorších prameňov treba spomenúť Theofylaktov *Život Klimenta*, kde sa píše, že pápež „... povýšil jedných na hodnosť kňazstva, druhých na hodnosť diakonov, iných aj na subdiakonov“. (ŽKL, III)³⁵ Druhý slovanský *Život Nauma* (2ŽN) konkretizuje: „Preto aj Klimenta a Nauma s ostatnými vysvätil za kňazov a diakonov.“ (2ŽN)³⁶

Nevieme presne koľko cyrilometodských učeníkov bolo v Ríme vysvätených. Podľa záznamu v *Živote Metoda* (ŽM, VI)³⁷ by sa dalo usudzovať, že šlo len o piatich – z toho troch kňazov. Na základe všeobecnejšieho zápisu v Theofylaktovom *Živote Klimenta* mohlo byť vysvätených oveľa viac učeníkov. Argumentuje sa tiež tým, že solúnski bratia by sotva boli určili na vysvätenie iba päť adeptov, hlavne ak niektorých považovali za súcich na biskupstvo. (RL, VIII)³⁸ V spomínaných dokumentoch nie je Gorazd menovaný, výslovne sa píše len o Klimentovi a Naumovi. Nakoľko je jasné, že v Ríme vysvätili minimálne troch kňazov (a možno i viac), z ktorých sa v *Druhom slovanskom Živote Nauma* spomína menovite Kliment a Naum (2ŽN)³⁹, tretím, nespomenutým mohol byť Gorazd. Nie je síce výslovne uvedený v texte, ale samotný *Druhý slovanský Život Nauma* je neskoršou redakciou a spomenutú dvojicu menuje evidentne z toho dôvodu, že sa jednalo o osobnosti priamo pôsobiace v oblasti Ochridu. Gorazd bol pre pisateľa už neznámou alebo nezaujímavou postavou, preto možno nepovažoval za potrebné ho výslovne menovať, alebo snáď o ňom ani nič nevedel. Ak si uvedomíme, že v Theofylaktovom *Živote Klimenta* je Gorazd menovaný ako vedúca osobnosť Metodových žiakov vždy pred Klimentom, je jasné, že bol aj výraznejšou osobnosťou. Ak podnikol so solúnskymi bratmi cestu do Ríma, je isté, že musel byť medzi učeníkmi, ktorí prijali kňazské svätenie.

Z celkového kontextu záznamov a rekonštrukcie udalostí je najpravdepodobnejšie, že Gorazd bol vysvätený za kňaza v Ríme, kam ako najvýznamnejší učeník sprevádzal solúnskych bratov. Keďže z textu *Života Konštantína* vyplýva, že novovysväteným kňazom pri ich prvých bohoslužbách asistovali biskup Arsenius a bibliotekár Anastázus (ŽK XVII),⁴⁰ môžeme stanoviť aj približný dátum

32 RATKOŠ, ref. 2, s. 130; ŠKOVIERA, ref. 1, s. 59.

33 Metodova biskupská vysviacka sa udiala až na Kocelovu žiadosť r 869 (ŽM, VII, ŠKOVIERA, ref. 1, 51).

34 RATKOŠ, ref. 2, s. 136; ŠKOVIERA, ref. 1, s. 63.

35 ŠKOVIERA, ref.1, s. 102.

36 ŠKOVIERA, ref.1, s. 157.

37 STANISLAV, ref. 1, s. 74; ŠKOVIERA, ref. 1, s. 49.

38 LACKO, ref. 26, s. 128.

39 ŠKOVIERA, ref.1, s. 157.

40 STANISLAV, ref. 1, s. 58

tejto udalosti. Biskup Arzénus totiž následkom dramatických udalostí opustil 7. marca 868 Rím a onedlho umrel.⁴¹ K vysväteniu cyrilometodských učeníkov (aj Gorazda) muselo teda dôjsť najneskôr koncom februára/začiatkom marca 868.⁴² V takomto prípade by sme dátum jeho narodenia mohli približne stanoviť pred rok 838, lebo byzantské kánony vyžadovali pre kňazstvo aspon 30 rokov,⁴³ čo zrejme solúnski bratia uplatňovali.

Existuje ešte tretia hypotetická možnosť. Gorazd mohol byť v období príchodu byzantskej misie ešte mladý na to, aby sa stal učeníkom solúnskych bratov. Kňazskú formáciu by nastúpil až po ich odchode po roku 867 a keďže iná možnosť nebola, musel využiť franskú kláštornú školu, či už na Veľkej Morave, alebo v Bavorsku. V knihe bratstva kláštornej komunity v Reichenau sa nachádzajú záznamy, ktoré odborníci považujú za mená väzneného arcibiskupa Metoda a jeho spoločníkov. Na jednom z nich je dopísané medzi mená „Choranzanus“, čo sa pokladá za dodatočný záznam osoby Gorazda.⁴⁴

Niektorí autori predpokladajú, že takto nasledoval svojho učiteľa do väzenia. Mohlo by však ísť aj o iné vysvetlenie. Gorazd sa mohol spojiť s Metodom aj vďaka svojmu školskému pobytu v Bavorsku možno na podnet Svätopluka či Kocela, ktorí mali záujem o jeho prepustenie. Po návrate Metoda z franského väzenia roku 873 sa k nemu mohol pridať a dokončiť svoju kňazskú formáciu v slovianskej/slovanskej liturgii. Za kňaza ho potom mohol vysvätiť samotný Metod po roku 873. V tomto prípade by sme jeho narodenie posunuli približne pred rok 855. Uvedená hypotéza nebola zatiaľ publikovaná a je najmenej pravdepodobná.

Na základe uvedených úvah môžeme uzavrieť, že Gorazd prijal kňazskú vysviacku najpravdepodobnejšie v Ríme koncom februára 868.

Biskupská konsekrácia (chirotonia)

Pokým v prípade Gorazdovho kňazského svätenia niet medzi odborníkmi pochybností, iné je to pri úvahách o jeho biskupskej konsekrácii (chirotonii). Neskoršia tradícia ho za biskupa považuje, napr. *Zoznam bulharských arcibiskupov*⁴⁵ – dielo z 12. storočia, ho uvádza na 3. mieste po Metodovi a Protogenisovi.

41 LACKO, ref. 26, s. 130.

42 V obci Močenok sa od roku 1990 pravidelne uskutočňuje podujatie ku cti sv. Gorazda. Ostatné slávnosti v pozvánke na sv. omšu slúženú 28. júla 2019 uvádzali, že sa koná na „1150 výročie kňazského svätenia sv. Gorazda“. Podľa uvedeného údaju by malo ku kňazskej konsekrácii dôjsť v priebehu roku 869. Ako však vidno z reálií, toto časové datovanie je mylné.

43 BOSÁK – KÝŠKA, ref. 4, s. 121.

44 BOSÁK – KÝŠKA, ref. 4, s. 22.

45 Za autora sa pokladá arcibiskup Ján Comnenos – v úrade 1143 – 1157 (BOSÁK – KÝŠKA, ref. 4, s. 32).

Po ňom ako štvrtý je zaznamenaný jeho druh Kliment Ochridský.⁴⁶ Pre uvedenú otázku sú ťažiskové dva dobové texty, a to zmienka v *Živote Metoda* (ŽM, XVII) a v *Commonitoriu* pápeža Štefana V., najskôr zo septembra 885. Príslušné pasáže sme citovali v úvode.

V prvom rade je zaujímavé, že učeníci sa Metoda pýtajú, koho ustanoví za nástupcu. Pritom formulácia, ktorá je vo všetkých slovenských prekladoch znie, že sa Metoda pýtajú na nástupcu „v tvojom učení“ (orig.: „o učenija tvojego“). Mohlo by sa teda usudzovať, že nešlo o otázku arcibiskupskej nástupnosti, ale o to, kto povedie Metodovu kňazskú školu. Z logiky otázky vyplýva, že Metod má voliť medzi viacerými rovnako postavenými osobnosťami. V tomto kontexte je otázka v poriadku, lebo by nešlo o úrad cirkevný, ale cirkevno-školský, kde Metod mohol voliť medzi rôznymi osobnosťami a nebol obmedzený ich cirkevnohierarchickým statusom. Teda mohol voliť medzi viacerými kňazmi, z čoho plynie, že Gorazd mohol byť len kňazom.

Túto úvahu však naruša inštrukcia pápeža Štefana V. *Commonitorium*, kde hovorí: „*Nástupcovi, ktorého sa Metod opovážil určiť po sebe napriek ustanoveniam všetkých svätých otcov, z našej apoštolskej moci zakážete vykonávať úrad, kým nepríde k nám osobne a svoju vec živým slovom vysvetlí.*“ (COM, 14)⁴⁷ Pápež určite nezakazoval výkon vedúceho školy, ale úradu arcibiskupa. Je teda jasné, že Metod určil Gorazda za nástupcu na arcibiskupskom stolci a tento sa uvedeného úradu aj (minimálne administratívne) ujal. Principiálne, ak by Gorazd nebol býval biskupom, za iných okolností by mal túto úlohu po Metodovi prebrať ďalší najvyšší hierarcha – a tým bol Metodov sufragán nitriansky biskup Wiching. Ten bol však vyhranený Metodov protivník, neustále ho obviňoval a odopieral mu poslušnosť. Podľa všetkého ho Metod exkomunikoval, aspoň tak sa dá rozumieť formulácii pápežovho listu Svätoplukovi *Quia te zelo fidei* (QTZ) „*Kliatba, ktorú však on vyriekol, ... uvalí sa na jeho hlavu.*“ (QTZ)⁴⁸ Z cirkevno-právneho hľadiska teda Wiching ani nemohol byť ustanovený Metodom za arcibiskupa. Jeho osoba i napriek tomu znamenala názorovo smrteľnú hrozbu pre cyrilometodské dielo, čo Metod dobre vedel. Aj bez týchto skutočností však tu bola možnosť určiť za nástupcu „iba“ kňaza s tým, že by spravoval diecézu administratívne a po akceptácii Rímom (keďže pápež (veľko)moravský⁴⁹ arci-

46 ŠKOVIERA, ref. 1, s. 181.

47 RATKOŠ, ref. 2, s. 201; MMFH III, ref. 3, s. 229.

48 RATKOŠ, ref. 2, s. 199; MMFH III, ref. 3, s. 224; LACKO, ref. 26, s. 184.

49 Termín „veľkomoravský“ používame v opisnom zmysle, ako diecézu na území ríše, pre ktorú sa zaužíval názov Veľká Morava, i keď je odvodený od neskoršieho pomenovania cisárom Konštantínom Porfýrogenetom. Do roku 880 bol Metod označovaný ako panónsky arcibiskup, potom ako biskup/arcibiskup cirkvi „moravskej“. Preto sa zaužíval aj konštrukt „moravsko-panónska provincia“.

diecézu postavil priamo pod rímsku jurisdikciu) by podstúpil biskupskú konsekráciu. Môžeme menovať príklad z dobovej byzantskej situácie, keď bol za konštantínopolského patriarchu menovaný učený Fótios – laik, ktorý v priebehu niekoľkých dní obdržal všetky svätenia.⁵⁰

Viacerí autori sa venujú otázke, či Metod mal, alebo nemal právomoc určiť svojho nástupcu. Niektorí poukazujú na skutočnosť, že v tej dobe nebolo menovanie biskupa vždy rezervované Rímu a predpokladajú, že Metod ako pápežský legát takúto právomoc mohol mať.⁵¹ Iní poukazujú na skutočnosť, že Metod bol zbehlý v cirkevnom i svetskom práve,⁵² takže vedel, že nemôže určiť svojho nástupcu, lebo to výslovne zakazoval 23. antiochijský kánon.⁵³ Preto Gorazda – aj keby bol už biskupom – iba navrhol za nástupcu s tým, že konečný verdikt vyriešne príslušná autorita – v tomto prípade Rímska kúria. Každopádne tieto úvahy neriešia principiálnu otázku, či Gorazd v tej dobe bol, alebo nebol vysväteným biskupom.

Existujú viacerí odborníci, ktorí jeho biskupskú konsekráciu pred rokom 885 predpokladajú. Metod mal eminentný záujem o zachovanie cyrilometodského diela v nasledujúcich generáciách. Vedel, že jeho sufragán – nitriansky biskup Wiching, je orientovaný profransky a nemôže s jeho pomocou a lojalitou rátať. Muselo mu byť jasné, že ak má jeho dielo a dielo jeho brata vytrvať, musí okrem iného disponovať aj biskupskými osobnosťami, ktoré budú mať jurisdikčné právomoci v uvedenom diele pokračovať. Bolo teda v Metodovom záujme, aby ešte za jeho života boli vysvätení vhodní kandidáti na biskupov. Z dobových záznamov vieme, že v roku 869 bol jediným biskupom pre moravsko-panónske územie (ešte nemožno hovoriť jurisdikčne o arcidiecéze) Metod.⁵⁴ Roku 880 v Ríme

50 DVORNÍK, ref. 20, s. 81. Podobne sa to stalo v prípade sv. Ambróza, ktorý bol laik. Počas voľby biskupa náhodne vstúpil do chrámu a bol zvolený za biskupa.

51 Napr. LACKO, ref. 26, s. 188

52 Je temer isté, že je tvorcom viacerých právnych noriem (HAVLÍKOVÁ, Lubomíra. Zpráva o stavu právního postavení ženy ve velkomoravské společnosti. Reflexie v české, moravské a slovenské historiografii. In *Konštantínove listy/Constantines letters*, 2013, roč. 6. Nitra: UKF, s. 48 a inde. ISSN 1337-8740; RATKOŠ, ref. 2, s. 267-268). R. Bača predpokladá, že položil aj právne základy pre vznik cirkevných „služobných“ dedín typu „Dušníky“. BAČA, Robert. K patrocínium kostola sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch. In *Slovenská archeológia*, 2016, roč. LXIV, č. 1, s. 156, ISSN 1335-0102.

53 BOSÁK – KÝŠKA, ref. 4, s. 147.

54 HNILICA, Ján. Sv. Cyril a Metod – ich pomer k Sv. Písmu a vzájomné vzťahy s Rímom. In *Prvoučiteľ národa slovenského. Zborník na pamiatku tisícročia smrti sv. Metoda*. Rím: Unitas et pax, 1988, s. 136; IVANIČ, Peter – HETÉNYI, Martin. Geopolitická situácia priestoru strednej a juhovýchodnej Európy v ranom stredoveku. In PANIS, Branislav – RUTTKAY, Matej – TURČAN, Vladimír (eds.). *Bratia, ktorí menili svet – Konštantín a Metod. Príspevky z konferencie*. Bratislava: SNM, 2012, s. 53. ISBN 978-80-8060-304-5.

bol pre (veľko)moravskú arcidiecézu vysvätený len jeden biskup – Wiching.⁵⁵ Arcidiecéza teda nebola sebestačná v zmysle svätenia nástupcov. Sám pápež Ján VIII. písal v bule *Industriae tuae* (IT) z júna 880 Svätoplukovi, aby mu v budúcnosti poslal ďalšieho vhodného kandidáta na biskupské vysvätenie, aby „*spomenutý arcibiskup mohol potom s týmito dvoma ... vysväcovať biskupov pre iné miesta ...*“ (IT)⁵⁶ Z toho je jasné, že v roku 880 mala veľkomoravská arcidiecéza iba dvoch biskupov – Metoda a Wichinga.⁵⁷ Ak teda Metod chcel zabezpečiť pokračovanie svojho diela, musel zabezpečiť vysvätenie dôveryhodných biskupov z radov svojich učeníkov. Už pri prvej ceste solúnskych bratov mali zrejme vytypovaných kandidátov aj na biskupské svätenie.⁵⁸ Tehofylaktov *Život Klimenta* síce v súvislosti s Gorazdom píše o ňom ako o biskupovi (napr. ŽKL, VI, 24, ŽKl, XII, 35), ale vzhľadom na neskorší vznik tejto redakcie a viaceré Theofylaktove dodatky nie sú tieto údaje vierohodné.

Ak sa opäť zastavíme pri otázke Metodových žiakov, koho určuje za svojho zástupcu (predpokladáme v arcibiskupskom úrade) – a vychádzame z logiky tejto otázky, tak Metod by mal vyberať medzi „seberovnými“ – biskupmi – teda muselo byť týchto kandidátov (už biskupov) viac. Ak by bol len jeden (napr. Gorazd), otázka nemá zmysel, lebo jeho postupnosť by bola automatická aj vzhľadom na Wichingovu možnú exkomunikáciu. Museli by sme teda predpokladať, že viacerí cyrilometodskí učenici mali v tej dobe biskupské konsekrácie. Ak by Gorazd bol jediným biskupom z radov cyrilometodských učeníkov, takáto otázka nemala reálny význam. Ten má iba v prípade, že biskupských svätení bolo viac a Metod by mal tak možnosť výberu medzi viacerými biskupmi. Nakoľko vysviacky nemohli prebehnúť v Ríme roku 880, museli sa (ak vôbec) udiat medzi rokmi 881 – 885. Metod nemohol počítať so spoluprácou nielen Wichinga, ale ani franských biskupov. Ak teda chcel zabezpečiť biskupské svätenie svojim žiakom, musel hľadať možnosti v zahraničí, lebo sám na to nemal jurisdikciu.⁵⁹

55 BAGIN, Anton. *Apoštolové Slovanů Cyril a Metoděj a Velká Morava*. Praha: Česká katolická charita, 1982, s. 72, č. j. 1159/81. To súčasne vyvracia niektoré názory, že Gorazd bol za biskupa svätený už v Ríme roku 868.

56 RATKOŠ, ref. 2, s. 191; MMFH III, ref. 3, s. 170; BAGIN, ref. 53, s. 72; HRUŠOVSKÝ, František. Styky slovenských kniežat so Svätou stolicou. In *Prvoučiteľ národa slovenského. Zborník na pamiatku tisícstého výročia smrti sv. Metoda*. Rím: Unitas et pax, 1988, s. 100.

57 LUKAČKA, Ján. Čo zostalo z cyrilo-metodského dedičstva a veľkomoravského kresťanstva v 10. storočí? In LUKÁCOVÁ, Mária – HUSÁR, Martin – IVANIČ, Petre – HETĚNYI, Martin (eds.). *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*. Nitra: UKF v Nitre, 2013, s. 164. ISBN 978-80-558-0401-9.

58 Takto interpretuje zápis v VIII. kap. Rímskej legendy M. Lacko, ktorý používa formu „*episcopatus*“ (LACKO, ref. 26, s. 128). Naproti tomu Škoviera prekladá uvedené pasáže formuláciou za hodných „*prijíť kňazskú hodnosť...*“ (ŠKOVIERA, ref. 1, s. 62).

59 Škoviera predpokladá, že Gorazd mohol byť vysvätený aj na Veľkej Morave počas návštevy

Do úvahy prichádzajú Rím, Aquilea a Konštantínopol. V Ríme sa to istotne neudialo, lebo by to kuriálna korešpondencia zachovala a podobne môžeme vylúčiť i Aquileu, keďže sa v nej priamo uplatňoval franský vplyv.

Najpravdepodobnejším miestom biskupskej konsekrácie Metodových žiakov sa zdá Konštantínopol, ktorý Metod navštívil v rokoch 881/882 (ŽM).⁶⁰ Relevantné pramene nám síce údaje o biskupskej konsekrácii Metodových žiakov nezachovali, ale viacerí autori to považujú za viac ako pravdepodobné.⁶¹ Píše sa, že cisár si z Metodových žiakov ponechal „*kňaza a diakona s knihami*“ (ŽM, XIII)⁶² Je otázka, prečo pisateľ nezachoval údaj o biskupskej vysviacke učeníkov, keď zaznamenal túto udalosť. Vysvetlenie by mohlo spočívať v tom, že cisárovo rozhodnutie – ponechať si dvoch Metodových učeníkov, považoval za významnejšie. Ak k biskupským vysviackam naozaj došlo, Metod by určite nechal vysvätiť aspoň dvoch kandidátov, aby s nimi mohol tvoriť plnohodnotné biskupské spoločenstvo. Ak by aj uvažoval o udalostiach, ktoré by nastali po jeho skone, musel by nechať svätiť troch učeníkov.

Kto však boli tí ostatní biskupi okrem Gorazda? V Theofylaktovom *Živote Klimenta* sa ako výnimoční cyrilometodskí učenici a hovorcovia celej komunity spomínajú iba Gorazd a Kliment. Zdalo by sa, že teda aj Kliment bol v danej dobe biskup. Spomenutý *Život Klimenta* však Klimentovo biskupstvo dáva do súvisu až s jeho pôsobením v Macedónsku/Bulharsku pre rok 898: „*Potom, keď sa poradil s rozumnejšími ... cár ho [Klimenta – A. Škoviera] ustanovil za biskupa v Drevenici alebo Velici. A tak sa Kliment stal prvým biskupom bulharského jazyka.*“⁶³ (ŽKl, XX, 62)⁶⁴ Ak Kliment v roku 885 biskupom nebol, z akého počtu mal Metod – podľa uvedenej otázky – vybrať? Ak Metod v roku 881 nechal vysvätiť v Konštantínopole biskupov zo svojich učeníkov, nemusia nám byť podľa mena známi. Môžeme predpokladať, že to bol niekto z často uvádzanej

cudzích biskupov z Ríma alebo Konštantínopola (ŠKOVIERA, ref. 10, s. 103). Žiaden prameň ale návštevu cudzích biskupov v období 880 – 885 nezmiňuje.

60 STANISLAV, ref. 1., s. 83; ŠKOVIERA, ref. 1, s. 53-54

61 H. Richter považoval Gorazdovu biskupskú konsekráciu v Konštantínopole za „absolútnu“ – t. j. nezávislú od diecézy, čo dokladal existenciou chorepiskopov a putujúcich biskupov (BOSÁK – KÝŠKA, ref. 4, s. 60).

62 ŠKOVIERA, ref. 1, s. 54.

63 Zmiený dokument nie je jednoznačný. Popisuje totiž, že Boris Klimenta „ustanovil“ za biskupa. Táto formulácia môže znamenať aj to, že Kliment už biskupské svätenie mal, ale nemal svoju diecézu. Môže znamenať aj to, že Klimenta až vtedy konsekrovali za biskupa, je však otázne, akí traja biskupi to (vzhľadom na kánonické právo) uskutočnili. Boris však mohol, ako vládca, Klimenta za biskupa odporučiť, musela ho však akceptovať, resp. vysvätiť dajaká cirkevná autorita. Bez svätenia by jednoducho nemal biskupskú jurisdikciu a mohol by vykonávať len administratívne úkony. *Život Klimenta* to bližšie nerozoberá, čo neznamená, že k tomu nemohlo dôjsť.

64 ŠKOVIERA, ref. 1, s. 127.

skupiny Gorazd – Kliment – Naum – Angelár – Sáva, nemusí to byť ale pravda. Roku 881 sa Metodovi mohol zdať schopnejším niekto iný, než sa ukázal v roku 885 Kliment a teda biskup, možno svätený v Byzancii spolu s Gorazdom, môže byť pre nás neznámy. Potom by sme uzavreli problematiku konštatovaním, že Gorazd bol za biskupa svätený najpravdepodobnejšie v Konštantínopole počas Metodovej cesty v rokoch 881/882.

Názoru nahráva inštrukcia pápeža Štefana V. svojim legátom – tzv. *Commo-nitorium*, kde zakazuje Gorazdovi (menuje ho len ako „nástupcu“) vykonávať úrad a predvoláva ho do Ríma. Viacerí autori poukazujú na skutočnosť, že ak by Gorazd bol len kňazom spravujúcim arcidiecézu, spadalo by jeho disciplinárne riešenie do Wichingovej právomoci. Nakoľko ho však pápež volá do Ríma, musel byť biskupom, lebo podľa uznesení VIII. Ekumenického koncilu z roku 870 (4. Konštantínopolský) otázky metropolitov a biskupov spadali pod príslušného patriachu, čo bol v prípade arcidiecézy na Veľkej Morave pápež.⁶⁵

Musíme sa ale vrátiť aj k možnosti, že Metod určil Gorazda ako kňaza za správcu – administrátora s tým, že predpokladal jeho následné uznanie Rímom a biskupskú konsekráciu, čo právne bolo možné. V dobe Metodovej smrti teda Gorazd mohol byť len kňazom. V tejto súvislosti treba poznamenať, že väčšina autorov sa domnieva, že Gorazd – ako príslušník domáceho veľmožského rodu – nemohol byť v zime na prelome rokov 885/886 vyhnaný, ale sa utiahol na ro-dové sídlo, kde prečkal represie i následné roky.⁶⁶

Pri obnove cirkevnej provincie na Veľkej Morave roku 899, keď pápežský legáti vysvätili arcibiskupa a troch biskupov, mnoho autorov predpokladá, že Gorazd bol jedným z biskupov, dokonca arcibiskupom.⁶⁷ Biskupské svätenie nemusel mať už skôr, ale by ho obdržal práve pri tejto udalosti v roku 899. Pasovská diecéza napriek tomuto a napriek existencii pápežom ustanovenej arcidiecézy, naďalej považovala Veľkú Moravu za svoje územie. Svedčí o tom protestný list bavorských biskupov z roku 900,⁶⁸ pričom neváhali situáciu skres-ľovať vo svoj prospech.⁶⁹ Načim spomenúť, že na základe zápisu vo „Vislickom kalendáriu“ zo 14. storočia, niektorí autori predpokladajú, že Gorazd pôsobil ako biskup v Krakove.⁷⁰

65 HAVLÍK, Lubomír. *Kronika o Velké Moravě*. 2. vyd. Brno: Jota, 1992, s. 183. ISBN 80-85617-04-8; BOSÁK – KÝŠKA, ref. 4, s. 150.

66 Napr. DVORNÍK, ref. 20, s. 207; HNILICA, ref. 2, s. 116.

67 JUDÁK, ref. 19, s. 19; BAGIN, ref. 53, s. 112; DVORNÍK, ref. 20, s. 207; LACKO, ref. 26, s. 190.

68 RATKOŠ, ref. 2, s. 206-211; MMFH III, ref. 3, s. 233-244.

69 Podrobnejšie BALÁŽ, Peter. Pseudokresťanskí Moravia, Nitrianski neofyti a najkresťanskejší Frankovia. In *Konštantínove listy / Constantin's letters*, 2015, roč. 8, s. 14-24. ISSN 1337-8740.

70 Problematiku zhiňajú BOSÁK – KÝŠKA, ref. 4, s. 41-42 a 138.

Otázku Gorazdovej biskupskej konsekrácie nemožno spoľahlivo uzavrieť. Pri Metodovom určení mohlo ísť len o administratívne ustanovenie bez súčasnej biskupskej konsekrácie. Je však viac ako pravdepodobné, že biskupom sa stal v Konštantínopole pri sprevádzaní Metoda v rokoch 881 – 882. Svedčiť by o tom mohli formulácie z Commotoria pápeža Štefana V., na základe ktorých možno predpokladať, že Gorazd už biskupom bol. Rovnako je však možné, že biskupské svätenie obdržal až z rúk pápežských legátov pri obnove cirkevnej provincie na Veľkej Morave v roku 899.

Záver

Gorazd (Sv. Gorazd) napriek skutočnosti, že je považovaný za najvýznamnejšieho učeníka solúnskych bratov, je stále osobnosťou, pri ktorej mnohé stránky ostávajú neznáme. Aj keď výskumy posledných desaťročí priniesli viaceré zaujímavé názory, ktoré nám tieto stránky odкрývajú s veľkou mierou pravdepodobnosti, stále sa pohybujeme v rovine pravdepodobností a hypotéz. Platí to aj pre otázku kňazskej a biskupskej konsekrácie tejto osobnosti. O jeho kňazstve niet pochybností, a tiež o jeho prvotnej formácii v prostredí franského duchovenstva. Horeuvedené analýzy umožňujú s najväčšou pravdepodobnosťou predpokladať, že za kňaza bol svätený spolu s inými cyrilometodskými učeníkmi v Ríme roku 868. Iné možnosti – že ho svätiteľ franský biskup ešte pred príchodom cyrilometodskej misie, alebo dokonca Metod po svojom návrate z franského väzenia, sa zdajú málo pravdepodobné. Ešte viac nejasností panuje okolo jeho biskupskej konsekrácie. Viacerí autori zastávajú názor, že biskupom nebol a Metod ho síce určil za nástupcu, ale buď vo vedení školy, alebo len ako administrátora s nutným schválením Rímom a neskoršej vysviacky, k čomu už pre následné represie nedošlo. Väčšina odborníkov je však o jeho biskupstve presvedčená, jednak z analýzy listu pápeža Štefana V., jednak hlavne z mladšej bulharskej tradície. Keďže v roku 880 boli na Veľkej Morave len dvaja biskupi – Metod a Wiching, Gorazd by musel byť konsekrovaný medzi rokmi 880 a 885. Z mnohých možností sa zdá najpravdepodobnejšie, že biskupskú konsekráciu obdržal v Konštantínopole, kam zrejme sprevádzal Metoda v rokoch 881 – 882. Aj keď sa jedná o vysokú mieru pravdepodobnosti, stále nie je k dispozícii jasný dôkaz, a preto táto otázka aj v budúcnosti môže viesť k ďalším názorom.

Doc. Mgr. Ing. arch. Andrej Botek, PhD.

Ústav dejín a teórie architektúry a obnovy pamiatok

Fakulta architektúry STU

Nám. slobody 19, 812 45 Bratislava

e-mail: andrej.botek@stuba.sk

Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta UK

Katedra cirkevných dejín

Kapitulská 26, Bratislava 814 58

e-mail: botek@frcth.uniba.sk

Zoznam skratiek

COM	Commonitorium pápeža Štefana V. (Inštrukcie legátom)
IT	Industriae tuae (bula pápeža Jána VIII.)
MMFH III	Magnae Moraviae Fontes Historici III. Diplomata, Epistolae, Textus historici varii
RL	Rímska legenda (aj Italská legenda, resp. Krátky život Konštantína – Cyrila)
Sk	Skutky apoštolov
QTZ	Quia te zelo fidei (list pápeža Štefana V. Svätoplukovi)
ŽKl	Život Klimenta od Theofylakta (aj Bulharská legenda)
ŽK	Život Konštantína
ŽM	Život Metoda
2ŽN	Druhý slovanský Život Nauma